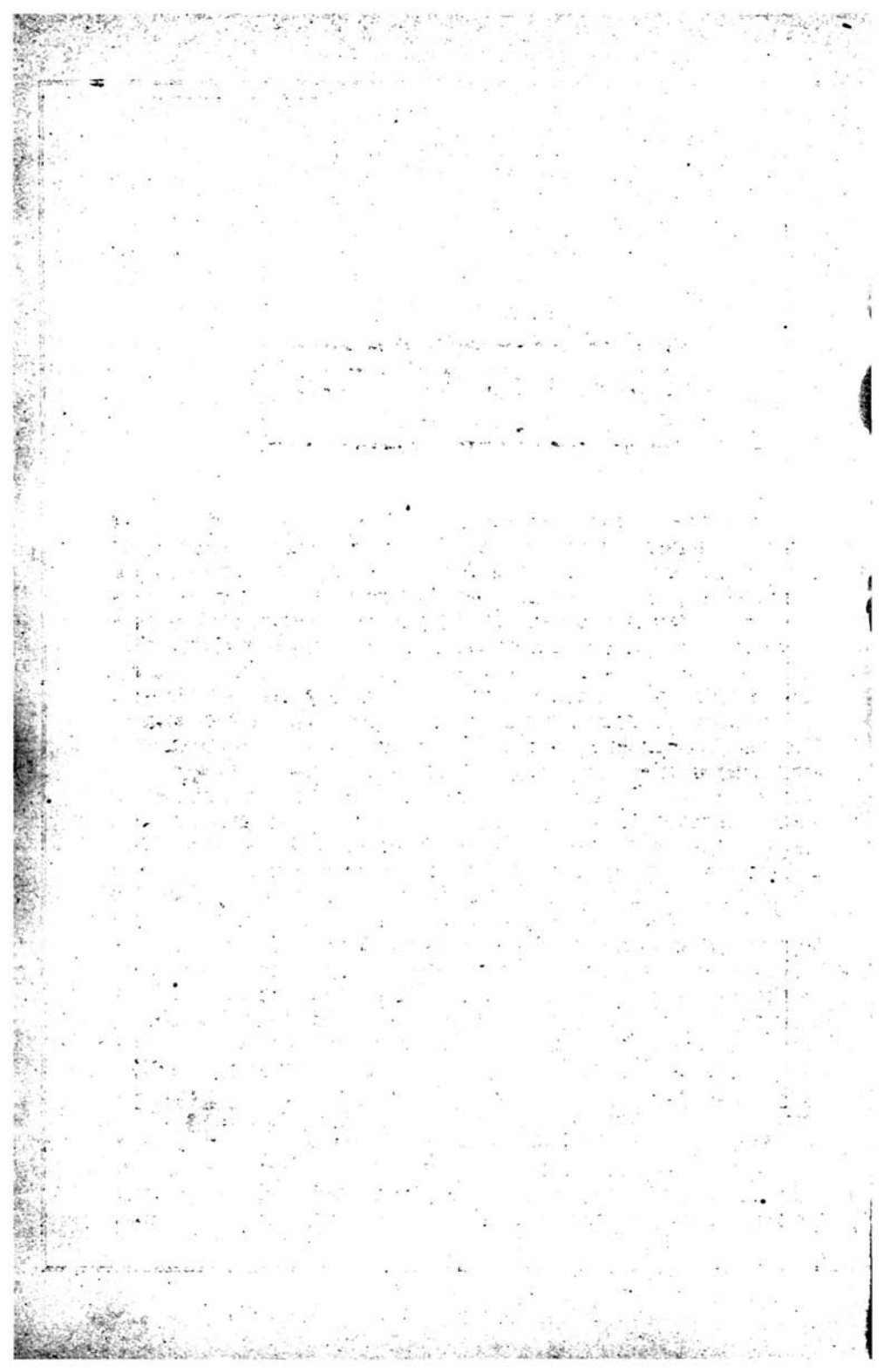

† MAROSI ARNOLD

MAROSI ARNOLD

1873—1939

A magyar térség szülötte volt, azé a drága magyar földé, melynek minden porszeme régmúlt népek szürke szemfedője, ősi művelődési kincsek temetője. Itt a magyar gyepű szélén, a sopronmegyei Szilsárkányban született 1873. február 9-én a nevében idegenhangzású, de vérében és lelkében izzó magyarságot rejtő és ezért a magyarságért életét majdan felégető fiatal Málics Mihály. Celldömölk, az atyai ház, Pápa—Győr a tudós-nak készülő ifjú állomásai voltak. A bencés gimnáziumok atyai szellemében nevelődött, hová a magyar művelődés és tudományos élet ősi végvárából: Szent Márton hegyéről, Pannonhalmáról áradt szét a lélekcsira, hogy megtermékenyítse a magyar élet után szomjazó ifjú sziveket. Lelke megtelt isten- és emberszeretettel, a magyar művelődés eszményével és a nyugat-pannóniai magyar ifjú 1889-ben a Szent Benedek-rend ősi bakonybéli-apátságához közelfekvő Zircre vonul Szent Bernát azonos szellemű fiai közé. A ciszterci rend, mely III. Béla óta annyi épületkövet hordott a magyar művelődés épületéhez, és lélekfaragó művészetével hatalmas dómmá emelte, Egerbe küldte új fiát, a most immár Marosi Arnoldot, s itt lelkébe ivódott, mint a hasonlókép idegennek indult dunántúli, sőt fejjermegyei származású Gárdonyi Gézába a magyarság északi végvárának történeti levegője, a Dobó Istvánok, Bornemissza Gergelyek és Mekcei Istvánok dacos magyarsága. Szívét a magyar föld, a magyar táj kötötte immár magához. Ott élt lelkében a vágy a jövő generációt ennek a szentistváni Magyarországnak nevelni, mely egy testvérré fűz össze németet és szlávot, avart, bolgárt és bessenyőt, kúnt és románt, tatárt és törököt, hogy lelkében magyarrá válva élet-erős államot alkosson a Kárpátok medencéjében és ezer sebből vérezve, időnként talán megcsonkítva is állja a vártát a Nyugat

kapujában. A magyarság földrajzi élettele mellett a természeti élet külső és belső jelenségei ragadták meg az ifjú teológus gondolkörét. A természet háztartása, az életjelenségek mély titka, a biológia és átöröklés vonzották tudós hajlamait. Tanulmányainak befejezésére Budapestre került fel a tudomány szentelt csarnokába. Itt az egyetem falai közt a földrajz és természetrajz kérdéseibe mélyed el. Tanári szakdolgozatai már elárulják milyen irányban indul majd tovább a fiatal tudós. Érdeklődését az élet titkos problémái tartják fogva. A föld mélyébe hatol már ekkor és a föld életét kutatja a »vulkanizmus«-ról írt dolgozatában; míg a természet életének továbbfejlődése adja másik munkájának tárgyát: »A telepes növények szaporodása, különös tekintettel e növénycsoport osztályozására.« Mindkettőt 1896-ban írja meg rövid három hónap leforgása alatt, hogy minél előbb az iskola katedrájáról hirdethesse azt, amit maga nem kaphatott meg az egyetem falai között az akkori kor materialista monizmusba fulladt tudósaitól, de akik az evolúció elvét végigvezetve ép az ember származására és az élet ősi csirájára hívták fel figyelmét. Teológia és természettudomány kerültek szembe egymással, de harmóniát, megoldást kereső lelke már megérezte, meglátta a helyes irányt, amelyen haladnia kell, hogy a krisztusi világnézetet építhesse és erősíthesse az ifjú nemzedékben. Ugyanebben az évben szentelték pappá. »Tanári működését — a rend krónikása szerint¹⁾ — 1897-ben Székesfehérvárott kezdte meg, de mindjárt a tanév elején tüdővérzés gyengítette le. Akaratereje csodálatosan legyőzte a betegséget s még ez évben megszerezte a középiskolai tanári oklevelet. Két éven át mint gyengélkedő Zircen és Szentgotthárdon tartózkodott; szíve vágya azonban annyira vonzotta a tanári pályához, hogy — nem lévén akkor üresedésben szakértői tanszék — megszerezte a hittanári képesítést és ilyen minőségben Bajára került. Két évig működött itt és egészsége teljesen helyreállott. 1902-ben újra elfoglalhatta a pécsi főgimnázium katedráját.«

Pécsett ebben az időben vált időszerű kérdéssé a múzeum ügye. Egy régebbi nemes adomány: Farkas István, volt 1848-as honvédtiszt alapítványa és a Juhász-féle régészeti gyűjtemény átvétele 1899 óta eleven problémája volt a városi tanácsnak. Hosszas tárgyalások, szerződések és határozatok után a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége végül segítségére sietett és 1902-ben Pécs városa a Vall. és Közoktatásügyi Miniszter bőkezűségéből hozzájutott a szép gyűjteményhez. Hogy ez megtörténhetett, elsősorban Tolna megye híres régészének, a magyar őstörténeti kutatás európai hírű mesterének, Wosinszky Mór apátplébános, Országos Felügyelőnek volt köszönhető. Mint Pécs egyházmegyei papnak szívügye volt a múzeum. Berendezésének

és további fenntartásának kérdése azonban újabb gondot jelentett a vezető tényezőknek. Így került az azévből Pécsre helyezett fiatal ciszt. tanár, Marosi Arnold először érintkezésbe az archeológiával. Nem kisebb mestere volt, mint maga Woschinszky Mór, aki a rendezés tervét eléje szabta és a tárgyakat a főbb csoportokban beosztotta. A fiatal múzeumigazgató nemcsak a rendezést végezte aprólékos gondnal, hanem megszervezte a Pécs-Baranyai Múzeumegyesületet is, és ezáltal fenntartásáról is gondoskodott. E minőségében több alkalommal vett részt a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Főfelügyelősége által rendezett múzeumi tanfolyamokon. A pécsi évek örökre lekötötték érdeklődését a múzeumi problémák számára, de mellette ott rezeg lelkében a természeti és az emberi élet örök titka. Ezt mutatják a pécsi múzeum megnyitási ünnepségén 1904. nov. 27-én mondott szavai: »Csak az érti meg a jelent, aki ismeri a multat. S miként táguol annak látóköre, ki élvezetes szemlélet útján látja a föld kérgének szakadatlan hullámozását, az élet jelen képviselőinek fokozatos megjelenését, ki leszállhat a tengerbe és onnan föl a levegőbe, hogy megismerje hazájának, édes szülőföldjének halát és madarát, hegyét és völgyét, házát és lakóját, úgy a múzeumot is a kultúra és a hazaszeretet élesztésében elsőrendű tényezőnek kell tekintenünk. A kultúra szempontjából mi más a múzeum, mint a multak letűnt napjainak hátramaradt fénysugára, mely bevilágít a régi idők közművelődési és társadalmi viszonyaiba. A régiség tárgyainak patinája és pora egy kis magyarázattal reflektorra változik, fényénél kikel az ősember sírjából és egyszerű eszközeivel, életmódjával megmutatja műveltségünk kifejlődésének alapfokait, új korszakot alkotó fordulatait és jelen kialakulását. A történelmi emlékek nem rozsdás fegyverek és elrongyolódott zászlók, nem is értéktelen cserépdarabok és elhányt ócska vasak, a tanulni akarónak művelődéstörténeti adatok, a lelkesedni tudónak pedig ereklyék, melyek egyikéhez az ősöknek csatában hullatott vére, másikához a munkában lecsurgott verejtéke tapad.« 1906—1908. évi népakadémiai előadásai is ezt a kettősséget árulják el: *Az ember őskora. Az ember őstörténelme. Az ősember és az ember származása* (Mohács). *Az élet kialakulása. A természet. Az élet. Az élőlények szervezete és változatossága.* A természettudós tanár és az emberi kultúra fejlődését kutató történész nyújtanak egymásnak kezét Marosi Arnold életművének kialakulásában. Ha a további években mindinkább a múzeumi kérdések jutnak előtérbe, mindig adódnak mintegy oázist jelentő állomások, amikor a természet életjelenségei, a biológia, az iskola és a nevelés kérdései is helyet kapnak érdeklődésében. Különösen a világháború és az azt követő nemzeti megrázkódtatás voltak ebből a szempontból fontos momentumok életében.

Történeti és múzeumi kifejlődésének szempontjából döntő fontosságú esemény, amikor rendje 1909. év őszén ismét Székesfehérvárra helyezi. Kultúra után szomjas, lelkes férfiak tanakodnak, tervezgetnek itt. Lelkükben gondolatok, tervek vajúdnak, miként lehetne új életet adni a valamikor 1873-ban alakult Fejérvármegyei és Székesfehérvári Történelmi és Régészeti Egyletnek, mely működésében kimerült, eszmék, irányelvek nélkül eltespedt, gyűjteményei pedig a vármegyeháza egykor börtönül szolgáló három kamraszerű helységében egyszerű polcokon rendezetlenül porosodtak. Hattyuffy Dezső és Lauschmann Gyula dr. lelkesedése tartotta felszínen a múzeum ügyét, de anyagi eszközök híján fáradozásuk nem hozta meg gyümölcsét. Munkájuk azonban nem volt hiábavaló. Pusztában kiáltó szavuk nem talált süket fülekre, hanem város és megyeszerte a lelkesedés tüzét élesztette. Pár hónapja tartózkodott még csak a városban Marosi Arnold, amikor egy nap azzal a tervvel lépett be magányos cellájába Lauschmann Gyula dr., hogy csinálják meg a székesfehérvári nyilvános múzeumot. — »A tervet szívesen fogadtam — írja huszonöt év múlva megemlékezéseiben²⁾ — egyrészt, mert módot nyújtott Pécselt megkezdett muzeális tevékenységem folytatására, másrészt, mert Szent István vármegyéjében és városában múzeumot létesíteni nemzeti feladatnak, hazafias kötelességnek tartottam.« — Mint szakember állott a gondolat szolgálatába. Először anyagi alapról kellett gondoskodnia. Ezért Széchenyi Viktor gróf főispán, Saára Gyula dr. polgármester és Lauschmann Gyula dr. támogatásával 1910. májusában megalakítja a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeumegyesületet és Philipp Istvánnal együtt átveszi az új múzeum részére a Történelmi és Régészeti Egyesület gyűjteményét, amihez Székesfehérvár és Fejér vármegye levéltárai, Prohászka Ottokár megyéspüspök és Dr. Szabó Elemér honvéd tábornokorvos készséggel járulnak hozzá letétjeikkel. A múzeum beköltözik az e célra kibérelt helyiségbe, és e perctől kezdve Marosi Arnold, a Fejérvármegyei és Székesfehérvári Múzeum igazgatója, tanári munkájának lelkiismeretes végzése mellett minden idejét városunk kultúréletének szenteli. »Láttuk mi, régi fehérváriak — írja Námesy Medárd³⁾ — hogyan nőtt ki a kisdéd makkból, a vármegyeház lomtárában rejtőző, jelentéktelen régiséggyűjteményből az az óriási tölgy, a hatalmas múzeum, mely ma nagy épülettömböt tölt meg a mult kincseivel. A parányból az óriást Marosi lelke és keze formálta ki. Igen, az a »törékeny« ember nem sajnált fáradságot, sőt akárhányszor csakugyan testi épségét tette kockára az utazások alkalmával, melyeket mind az ásatások, a múzeális anyag föl kutatása és megszerzése érdekében tett. Pompásan értette a módját: kevés pénzzel, kitűnő rábeszélő képességgel nagy értékeket szerezni

ügyének. Tudott beszélni az egyszerű emberek nyelvén, de sikerült meggyőznie és rávennie sokszor a legelőkelőbb mágnásokat is, hogy múkincseikből a múzeumnak juttassanak, vagy legalább is letétbe helyezzenek olyan tárgyakat, melyek a kastélyterembe zárva holt dolgok, az ő kiállításában pedig hangosan beszélő tanui a multnak... A minisztériumban, a megye- és városházán fáradhatatlanul argumentált, hogy anyagi támogatást eszközöljön ki az ő szívügye számára. Hogy az a sok kilincselés, rengeteg munka csakugyan eredményes volt, annak ékesen szóló hirdetője a mi múzeumunk, mely már európai viszonylatban is hírneves, mely Marosi Arnold nevét ércnél maradandóbb emlékként őrzi Alba Regia krónikájában.«

1910–1920 a gyűjtemények gyarapítása, méltó elhelyezése, a múzeum önálló épületének kérdése foglalta le minden energiáját. A háború tartama alatt a megkezdett lendületes munka kissé megbénult ugyan, de az elszánt élniakarás még a nehéz időkben is tudott eredményt felmutatni. Ehhez járult 1918-ban Lauschmann Gyula dr. halála, akiben a múzeum propagálásában, az anyaggyűjtésben és ismertetésében legbuzgóbb munkatársát veszítette el. 1919-ben a kommunizmus gyászos napjaiban ideiglenesen át kellett adnia a vezetést Dr. Rexa Dezső várm. főlevéltárnoknak, de az irányzat bukásával 1919. aug. 29-én ismét átvehette az igazgatást. A háborús évek szomorú állapota a gyűjtő utak és kutatások elmaradásában tükröződött vissza. Marosi Arnold fáradhatatlan egyénisége azonban most is megtalálta munkaterét. Tudós lelke ismét belemélyedt tanári pályájának munkakörébe és a természet nagy világában kereste azt, amit nem sikerült a múzeumi kutatás során megtalálnia: az élet kialakulásának titkát. Egymás után jelentek meg tudományos munkái és cikkei: *A természet élete* (1914); *Életjelenségek a népek harcában*; *A természet művészete*; *Az ember és a létért való küzdelem*; *Társadalmi jelenségek az élő szervezetben*; *Az élet forrása*; *Az élet tartama* (Élet 1915–19); *Életismereteink összefoglalása*; *A szervezetek érzékenysége* (Kath. Szemle); *Bevezetés a biológiába* (1922). — 1917-ben az Aquinói Szent Tamás Társaság, 1923-ban a Szent István Akadémia választja rendes tagjává. Előbbiben: »*A szervezetek munkafelosztása és harmóniája*« címen tartja székfoglalóját, utóbbi helyen ismét az archeológia köréből választja tárgyát: »*A fejérmegyei Sárrét őskori telepei*« címen.

1920–1930 Székesfehérvár és Fejér megye múltja lép lassan tudományos munkálkodásának előterébe. A Múzeumegyesület kebelében Történeti és Műemlékbizottságot szervez, melynek célja a város és a vármegye területén elszórt emlékek felkutatása, összegyűjtése, gondozása, irodalmi vonatkozások feljegyzése és a helytörténetírás megkönnyítése végett a levéltári anyag össze-

írása. Lelkesedése munkatársakat teremt, és megkezdődik a város poetikus multjának, mint a várfalak, alagutak, régi temetők, királysírok, rádiótelepi honfoglaláskori sírok — a megyében a pákozdvári őstelep — feltárása. E működésének eredményeként a város és a megye közönségén nagy lelki átalakulás indult meg. A feltornyosuló akadályokat legyőzte, felrázta az alvókat, felvilágosította a nemtörődöm lelkeket, leküzdötte a fölényeskedőket és a történeti multra figyelmes, a nemzeti hagyományok iránt fogékony közönséget teremtett. Elismerésül a Vallás és Közoktatásügyi miniszter 1927-ben a Műemlékek Orsz. Bizottsága levelező tagjává nevezte ki, ugyanakkor az Orsz. Régészeti Társulat választmányi, az Orsz. Magyar Hadimúzeum Egyesület levelező tagjainak sorába választotta. Működése azonban most is kétirányú. A világháború és a kommunizmus nagy megrázkódtatása a nemzeti eszme szempontjából jelentett nagy veszteséget. Valahogy kiégett a lelkekből az évek során a magyar öntudat, a nemzetihűség. Ezt helyrehozni, a kiégett lelkekbe új eszményt önteni és azt öntudattá fejleszteni ez a nemzetnevelés célja. Ebbe a munkába állott bele Marosi Arnold hívó magyar lélekkel, lángoló szívvel. Beszélt, agitált, írt és tanított az egyesületek vezetőségének sorában, az iskola katedráján, az előadói emelvényről — ahol csak alkalma kínálkozott. Ott láttuk a Területvédő Liga népgyűlésein, a MOVE; a különböző hivatásszervezetek, az Alba Regia (ARAK) Atletikai Klub gyűlésein, az Ébredő Magyarok Egyesületének taggyűlésein, az EX táborozásain, de tudományos téren is megalapozta tanítását. 1920-ban adta ki a Területvédő Liga propaganda füzetét: *Magyarország hármass egysege* címen, 1924-ben jelenik meg a Szent István Társulat kiadásában a magyar fajtság szeretetében megírt alapvető műve: *Átöröklés és nemzetvédelem*. Ezek mellett számos cikke tesz tanúságot forró nemzetihűségéről, a magyarsággal való törhetetlen egységéről; a nemzetnevelés öntudatos munkájáról, mint *Faji öntudat. A magyar faj válsága. A magyar jövő. A mult és jövő. Iskola és világnézet. A templom a keresztény világnézet bástyája. Nemzetfenntartó tényezők. Törjük le a destruktív sajtót.* stb. — Múzeumi és társadalmi munkássága 1930-tól a szentistváni eszme szolgálatában végül közös vágányra fut össze. A honfoglaláskori magyarság kultúrája, Szent István és Székesfehérvár alapítása, az ősi bazilika feltárása, a pannoniai őskeresténység kérdése azok a témák, amelyekben magyarságszeretete, archeológiai tudása kiteljesedését találta. A tudós szeretetével és a magyar műveltség iránti rajongással dolgozott, mintha megérezte volna, hogy nem sok időt ad már neki a Mindenható. Egészen fel-emelni a mult fátylát, az volt törekvése és a Gondviselés sokat nyújtott neki. Amikor a harmincas évek kezdetén az anyagi helyzet

súlyosabbá vált és a terveket ahhoz kellett szabnia, akkor adódtak egymásután a legbőségesebb alkalmi a legértékesebb munkához: az előszállás-bajcsihegyi és öreghegyi avar sírmezők a vajtai avar és honfoglaláskori leletek, a kisapostagi bronzkori urnatemető, az iszkaszentgyörgyi és soponyai germán sírok, a Tác-Fővenypuszta melletti római telep (Herculia), a csőr-merítőpusztai urnatemető, a csőri őstelep méhkas alakú üreglakásai, a székesfehérvár-szárzréti honfoglaláskori temető, a csákberényi germán-avar temető, a nagyhalom-pusztai urnatemető és életének két kedvenc eszméje a szentistváni Fehérvár feltárása, valamint a fejérmegyei néprajzi gyűjtés szinte tüneményes sikere egy-egy kimagasló állomása ennek a kornak. Előtte a pákozdvári őstelep, a bicskei tiszai kultúra leletei, a rádiótelepi honfoglaláskori temető feltárása voltak azok a munkák, amelyekkel nevét a magyar archeológia történetébe beleírta. Nagyarányú munkásságát értékelte Magyarország Kormányzója, amikor 1931-ben kormányfőtanácsosi címmel tüntette ki.

1937-ben búcsúzott el gimnáziumi tanári katedrájától, ahol negyven esztendeig működött. Törhetetlen kötelességtudásra, becsületes munkára hívta fel búcsúbeszédében az ifjúság figyelmét. »Bármily polcon áll valaki, bármily hivatalt visel, bármily méltóság övezzé, értékes élete csak akkor van, ha az isteni gondviselés által számára kijelölt hivatásnak becsületes munkával igyekszik megfelelni.« Marosi Arnold egy élet tapasztalata után, bár voltak csalódásai, eszményeket állított az ifjúság elé, olyan eszményeket, amelyeket ő maga teljes egészükben megvalósított munkás élete folyamán. Ő igazán áldozatos s a haláltól sem félő apostola volt a közérdeknek, a közigazságnak, a magyar tudománynak. És amikor elhagyta őrhelyét az iskolában, nem hogy csökkent volna tevékenysége, hanem fokozott erővel élt múzeumi hivatásának. A múzeum anyagának tudományos feldolgozása volt most munkájának célja. Szinte lázas gyorsasággal dolgozott. Kor szerint csoportosítva Fejér megye leleteit, régészeti térképet készített az őskor, a kelta-római kor, a népvándorlás korának lelőhelyeiről és így nemcsak megyénk őstörténetére nézve adott tájékoztatást, de bőséges alkalmat is nyújtott a további tudományos következtetésre, a modern archeológiai kutatások új elméleti módszerére: a topográfiára. E mellett gyakorlati téren a földrajzi adottságok településtörténeti, geopolitikai fontosságát hangsúlyozta, az archeológiának emberföldrajzi kapcsolatait használta ki kutatásainak során, mint az a pákozdvári, csőri, előszállási és székesfehérvári településeknél látható volt. A történeti kor hajnalától kezdve a gazdaságföldrajzi kérdések nyomultak előtérbe és megyénk közlekedési úthálózata volt kutatásainak célpontja. Ennek alapján mutatott rá az Inota-Csőr-

Iszkaszentgyörgy-Magyaralmás-Csákberény-Csákvári út fontosságára, a Székesfehérvár-Tác-Soponya-Káloz-Vajtai ősi útvonal jelentőségére, a váli völgy-Baracska-Ercsi közti régi útvonalra. Ezekből következtetett a római kori Herculia nyomára, melyet Tác-Fövenypusztá határában meg is talált. Következtetéseiben soha sem volt elhamarkodott, hanem a tudós alaposágával mérlegelte az adatokat, soha kétes adatot fel nem használt, bármily ragyogó eredménnyel kecsegtette bár. Szigorú volt minden tudományos kérdésben, de legszigorúbb talán önmagával szemben. Nem volt hiú eredményeire, nem kötötte magát nézeteihez, ha szakemberek más irányú kutatásai azokat helyesbítették. E szigorúan tudományos munka mellett a művelt közönségnek szellemi irányítását tekintette másik céljának. Vidéki múzeum csak akkor tud hivatásának élni, akkor tud tovább fejlődni, ha ott áll mellette egy szellemileg fogékony, a múlt hagyományaiért lelkesedő közönség baráti köre. Ezt a szabadtanítás útján érte el. A fehérváriak számára szinte lelki szükségletté váltak azok a tanulságos, kezdetben 1911–14. sokszor szórakoztató, gyakran művészi nivón álló esték, órák, melyeknek tervszerű felépítője, megszervezője Marosi Arnold volt.⁴⁾

Betegsége már 1938 nyarán jelentkezett, amikor Budapesten klinikai kezelést vett igénybe. Tudatában volt-e a lappangó kórnak, mely lassan fogyasztotta hatalmas energiáját, vagy nem, az titok marad számunkra. Ősszel is betegeskedett, térdizülete dagadt meg, úgyhogy négy hétig őrizte szobáját és dolgozgatott csendes magányában, majd ismét erőre kapott, míg a szeptikus kórt okozó betegség csirái el nem hatalmasodtak szervezetében és január folyamán végleg ágnak nem döntötték. — Váratlanul és gyorsan jött a vég. — Lázálmaiban is a múzeummal foglalkozott: rendezési tervek, a múzeum jövője váltakoztak agyában a túlvilági képek fantazmagóriáival. Az utolsóelőtti napon azután végsőt lobbant szellemének ereje és a közeledő vég tudatában ruházta rá szinte végrendeletszerűen múzeumának gondját és szeretetét munkatársára, ki ott állott mellette a famulus szeretetével. — Azután már csak a lélek és a szervezet küzdelme következett. — »Elmúlása küzdelmes, de meghatóan épületes volt. Mikor a fájdalomcsillapító injekciók kábító hatása alól felszabadult, pár percig rendtársai közös imájában is résztvett. Január 22-én éjjel 1 óraker adta ki lelkét.«

Elárvult a múzeum, mert jószágos atyánk, jó barátunk és testvérünk szállt a sírba Marosi Arnold eltávoztával. Atyánk volt, múzeumunk atyja, megteremtője és fáradhatatlan fejlesztője. Amit a Régész-Egylet nemes felbuzdulással a 80–90-es években terv nélkül összehordott, azt ő a pedagógus rendszerességével szétválasztotta, egységekbe csoportosította és így a múzeum gyűj-

teményeinek magvát megteremtve rendszeres fejlesztéséhez fogott. A jó Isten megengedte neki, hogy egyéniségének varázsával, kedves közvetlenségével olyan anyagot gyűjthetett, mely immár világos képet vet megyénk és városunk multjára. Az atyai érzés melegségével ápolta, gondozta gyűjteményeit és baráti szeretettel fogadott mindenkit, ki ebben támogatta, segítette. Barátunk volt. Hűséges, segítő barátja munkatársainak, csak egyet kívánt tőlük: megértést. Ha pillanatnyilag derült arcát árnyak lepték el, az a meg nem értés fájdalmas érzéséből fakadt, de hamar elfeledte és talán még melegebben fordult embertársa felé. Ő maga sohasem fukarkodott az elismerésben. A legkisebb jóakaratnak, önzetlen, odaadó munkának gyermeki módon tudott örülni és hálás volt érte. Talán mert saját élete is áldozat volt: önzetlen odaadás és fáradhatatlan munka az Isten, a tudomány és a nemzet oltárán. Lelkének kincseit, kutatásai nyomán fakadt gondolatkapcsolatait nem rejtette el féltékenyen, hanem szívesen feltárta előttünk, sőt örült, ha gondolatait kicserélhette, ellenvetésekben erősíthette, alátámaszthatta. Legnagyobb fájdalma, hogy munkatársait az anyagi élet mostoha körülményeiben nem támogathatta eléggé, pedig szakembereket szeretett volna felnevelni maga mellett, akikre nyugodtan rábízhatott volna egy-egy gyűjteménycsoportot, akikkel együtt dolgozhatott volna tudományos téren egyaránt. A Gondviselés végzése elragadta mellőle Juhász Józsefet, a történészt, megyénk és városunk fiatalon is nagy tudású kutatóját, és nem érthette meg a múzeum és a törvényhatósági levéltárak, főleg a megyei levéltár harmonikus együttműködését, bármennyire óhajtott is még egyéni áldozatok árán is. Pedig a múzeumi munka sikerének az egy célért való közös tevékenység egyik alapvető kelléke.

A baráti szerep mellett még melegebb kapcsolat fűzte őt Szent István városához és annak minden egyes polgárához: a testvér, a magyar testvér hűsége és odaadása. Eleven példája volt annak a ténynek, hogy a magyarság nem faji, hanem népi, etnikai egység, melyet a közös mult, a hagyományok, a nemzeti lét gazdasági és kulturális kapcsolatai fűztek egybe. A szentistváni nemzetfogalom megtestesítője állott előttünk, ki példát adott a magyar mult szeretetére, a magyar öncélúság bátor, elvhű kiküzdésére, az öntudatos magyar nemzedék kinevelésére. Testvéri szeretettel kapcsolódott bele a város szent hagyományainak fellelevenítésébe, az évezredes magyar multnak a romok alól való feltárásába, a szent király emlékének ércbe és szívbe öntött valóságának megteremtésébe. Korholt és buzdított, harcolt és tüzelt, beszélt és világított, mint egykor a megye és város nagy fia és költője, Vörösmarty Mihály. Míg azonban a költő lelki szemei előtt százhuszonöt évvel ezelőtt az Árpádok sírjaiból

felemelkedő királyi szellemek szomorú fájdalommal fordultak vissza csendes nyugvóhelyük néma rejtekébe, addig Marosi Arnold felharsogta a liberális eszmék anyagi jólétében majdnem eltespedt környezet lelkiismeretét, és öntudatos új magyar nemzedéket nevelt, mely a mult ködéből ismét napfényre hozta a szentistváni Magyarország eszméjét, feltárta a föld alól a nemzet templomának alapjait a Boldogasszony Bazilika romjait, hajdani dicső királyaink nyugvóhelyét, mely felett Szent István szelleme örködik és »állja a vártát« ősi magyar, elszánt ázsiai akarattal és törhetetlen hittel tekintve a keresztre, mellyel áll vagy bukik a nemzet itt, a Kelet és Nyugat évezredek véröntözte határán, hol »oly édes e sorsüldözte néppel egynek tudni magunkat.« Miként Álmos vezér elvezette népét a Kárpátok övezte új haza földjére, azután lelke visszaszállt a nagy puszták hadakat termő Öreg istenéhez, úgy adta meg néki a Gondviselés, hogy élete munkájának eredményét megvalósítva láthatta, s azután magához szólította a végtelen boldogság mezejére, hol a földi korlátoktól megszabadulva most már nyíltan szemlélheti a nagy titkot, melynek fátylát olyannyira fel akarta lebbenteni: a történelem örökké egy mozgató szellemét, a végtelen bölcsességű Istent. Szent István évének befejeztével búcsúzott el tőlünk Marosi Arnold, de szelleme, lelke itt maradt közöttünk a múzeum termeiben, a város lelkében, a megye szívében és azt tanítja nekünk: Kövessetek a megkezdett úton, ahova elvezettelek, a szentistváni Magyarország új évezredre szóló megteremtésére! Úgy legyen!

Legyen áldás emlékének!

1) Námesy Medárd: Marosi Arnold. Ciszt. rend szfvári Sz. István gimn. évkönyve 1938-39. 11. l.

2) Marosi Arnold: A múzeum 24 éve. Szfvári Szemle 1935. 9. l.

3) Námesy Medárd: i. m. 12-14 l.

4) Námesy Medárd i. m. 14. l.

Marosi Arnold irodalmi munkásságának bibliographiája.

Marosi Arnold lelkiismeretes gondnal jegyzett fel életében mindent, amit írt, akár nyomtatásban látott napvilágot, akár előszóval került előadásra. Az alábbiakban csoportokba szedve igyekszünk bemutatni irodalmi működésének teljes jegyzékét.